

Sayı : 67

MİLLİYE
DERGİL

Kuru
15

MİLLİYE
DERGİ

Kuru
15

BU SAYIDAKILER:

Yeni yıl	Orhan Seyfi Orhon	Kardeş dağlar: Uludağ ve Toroslar	R. Yalçın
Doğum piyngosu	Dr. M. Hakkı Akansel	İki onbaşı (hikâye)	Atsız
Türklerde heykeltraşlık	Prof. Nijad Sirel	Delhiden Üsküdüra	Barkın
Nereye? (şiiir)	Fuat Hulüsi Demirel	Bilende ait bir kaç duygu ve bir kaç	Dr. M. Hayri Ürgübl
O yer ki (şiiir)	Mehmet Çınarlı	Şehit (şiiir)	Halim Yağcıoğlu
Düşünceler	İsmail Hami Danişmend	Göç (milli roman)	Yusuf Ziya Ortaç

Çınaraltı Okurlarına

1943

Yılbaşı Hediyesi
ucuz Abone

Yıllığı : 600 Kuruş, Altı aylığı 330 Kuruş.

Yalnız İkincikânun sonuna kadar !

Misafir
gelince

SODALI LİKÖR
İBRAM EDİNİZ

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
Orhan Seyfi ORHON

Basıldığı yer:
Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

Millî piyango

Hem sizin için,
hem memleket için,
çifte kazançtır !

ADEMİ İKTİDAR VE BELGEVŞEKLİĞİNE
KARŞI

FORTOBİN

S. ve İ. MUAVENET VEKÂLETİNİN RUHSATINI HAİZDİR
HER ECZANEDE BULUNUR POSTA KUTUSU 228
REÇETE İLE SATILIR

DEVA

K A Ş E L E R İ

Baş, Diş, Nezle, Grip, Romatizma
ve bütün ağrıları derhal keser

Sıhhiye Vekâletinin ruhsatını haizdir. İCABINDA GÜNDE 3 KASE ALINABİLİR

İKTİBASLAR :

DÜNYA TARİHİ VE TÜRK...

Masamın üzerinde sahifeleri açık duran yeni bir kitaptan satırlar okuyorum:

«Uygurlarda yazı, idare ve asayiş çok inkişaf etmişti. Aurel Stein tarafından saharanın cenup kenarında Miran enkazı arasından çıkarılan oyma Uygur yazması, bunu anlıyabilmemiz için kâfidir. Burada bir listede onuncu yılın dördüncü ayının yirmi dokuzuncu gününde kale komutanlığında pasaportlarını vize ettiren yirmi beş kişinin isimleri yazılıdır.

Bunlar birçok vesika arasında en ufak işler hakkında bile (meselâ bir bahçenin kiralınmasına ait senetlerin tanzimi v.s.) etraflı malûmat bulabiliriz. Le Coq'un dediğine göre geniş halk tabakaları yazı ve vesikalarda kullanılması icabeden hukuk formüllerine aşina idiler. Buna mukabil, aynı devirde acaba kaç Avrupa derebeyi bütün bu türlü evrakı el yazısıyla ve icabeden hukuk formüllerile tanzim edebiliyordu? Uygurlarda ise bir köylü dahi buna muktedir-di? Bu müttekâmil hukuk formülleri, kanunların inkişaf etmiş bulunduğunu ve iyi tanzim edilmiş hukuk tatbikatının delilleridir. (Turan, 1918, 452).

Vesikalar umumiyetle kâğıt üzerine yazılıdır. Çinde Milâttan sonra birinci asırdan itibaren kâğıdın — sellülozdan paçavra, perdeli ince kâğıttan tuvalet ve sofrâ kâğıdına kadar — her nevi kullanılıyordu. Şu halde Uygurların kâğıdı, Avrupalılardan asırlarca önce kullanmış olmaları tabiidir.

Araplar, 751 de yapılan Atlah muharebesinde alınan esirlerden kâğıt imalini öğrendikten sonra ilk kâğıt imalâthanelerini Semerkant'ta kurmuşlardır. Kâğıdın tanınması yavaş yavaş Arap İmparatorluğunun garp taraflarına da intikal etti. Bu suretle XI yüzyıldan itibaren Avrupa kâğıt imalini öğrendi.

Medeniyetin yayılışında diğer en önemli vasıtâ da matbaadır. Bu dahi, daha sonraları kâğıdın yolunu takibetmiştir. Matbaanın mucitleri Gutenberg ve Coxter dendir. Onlar bunu ancak inkişaf ettirmişlerdir. Asırlarca önce matbaa Çinde, Korada ve Uygurlarda tanınmıştı. «Blok usulü tabin batıya yayılmasında en büyük rol Uygurlarıdır. En eski mütiharrik matbaa tipi Türk dilindedir ve Uygurlardadır.»

(Carter, The invention of Printing in China, 1925).

Fransız ve Rus ilmi heyetleri Turfandan birçok mütiharrik ve ağaçtan mamul harfler getirmişlerdir.

Moğolları medenileştiren Uygurlar olmuştur. Moğol fatihleri Uygur yazısını kabul ederek uzun zaman Uygurca'yı diplomasi olarak kullandılar....»

Bu satırları, başında «maksadı mümkün olduğu kadar, kısa bir şekilde Türklüğün

Konuşmalar

M. Natık Sungur

— (Türk Askeri) ve (Korkma) adlı şiirlerinizi okuduk. Her ikisinde pek güzel mısralar var. Yalnız mükemmel bir manzume olabilmeleri için bunların üzerinde çalışmak lâzım. Manzume bir küldür. Asıl onun güzel olması lâzım.

Yaşar Güngör

— Şiirleriniz iyi bir başlangıç hissin veriyor. Fakat daha olgunlaşmalı. (Anam) isimli manzumede, anadan bahsedildiği anlaşılmıyor.

Bugün parçalanmış bir esersin sen,
Yarın tanır seni okuyabilen.

Ne demek istiyorsunuz? (Ana) acaba, vatan sembolü mü? O halde :

Ansızın yükselen bir yığit nâra
Vatan dağlarından duyduğun zaman!
Bu iki mısraı nasıl izah etmeli?

Mukbil Necati Bakkaloğlu

— Bir şeyler var. Fakat bunların tam ve mükemmel bir hale gelmesi lâzım. Sanat eserlerinde mükemmeliyet şarttır.

A. Tarık Görel

— Nazımla, nesrin farkı: Nazım, muayyen ölçüler içinde yazmaktır. Sadece bu ölçüyü yapabilmek güzel bir şiir yazmaya yetmez. Hattâ bu kadarla bir yazı nazım bile sayılmaz. Nesre mahsus tâbirler ve bir anlatış tarzı vardır ki bununla ancak nesir parçaları yazılır. Nazım, hislerin ve fikirlerin terennümüdür. İçinden bu nağmelerin taşmasını duymadan şiir yazılamaz. Hele bir de nazım ölçüsünü yanlış veya güçlülük kullanış da olursa... Şu halde ilk iş, nazım münaresesini tamamlamak, bu ölçülere hâkim olmak, ondan sonra onun içine şiir nağmesi karıştırmaya çalışmaktır. Kim olursa olsun, ilk tecrübelerinde muvaffak olamaz. En büyük şairlerin bile bu ilk tecrübeleri çocukça denecek şeylerdir. Yapılacak şey,

tarihi rolleri hakkında son zamanlarda Türklük dışı ilim âleminde ne gibi fikirlerin meydana geldiğini göstermek» olduğu bildirilen bir eserden alıyorum.

Eserin adı «Dünya tarihinde Türklük» tür. Yazan da bir yabancı bilginidir:

Evvelce Ankara Üniversitesinde profesörlük etmiş ve şimdi Macaristanda bir üniversitede Ord. Prof. olan Bay L. Râsonyi.

Yirminci asır medeniyeti savaş boylarında can çekmiş ve birçok milletler yeni

mümkün olduğu kadar bu ilk tecrübe saklamak, olgunlaştıktan sonra ın çıkmaktır. Sakın bu sözlerimiz sizi ın sin ve neşenizi kırmasın!

Nimet Uzean

— Tercümeniz muvaffak değil. dilden şiir terâdme etmek, ancak lirizmi edebilmekle mümkündür. Kelimeleri ca Türkçeye çevirmek bir şiiri tercüme etmek olmaz. Diğer manzumenizi ithaf için şaire göndermenizi tavsiye eder

Nusret Kökçü

— (Bağda hayat) güzel bir ilham zuu olabildi. Bunun üzerinde çalışmak, güzelleştirmek, kusursuz hale mek lâzım. Sabırlı olmalı. Bunun haya: «Uzun sabır» diyenler olmuştur

Besim Ertugrak - Mustafa Necar - Aydın Kazancı - Sait Şan - Cem Boldaz - Kâzım Omay - M. Tahiroğlu

— Şiirlerinizi okuduk. Yazılarınız tünde daha çalışmak lâzım. Sanat güzel vasfı mükemmeli aramasıdır. genmek, titiz olmak, hiç bir kusur mamak, eserine son şeklini vermek... bunlara dikkat ederek bir genç mürşair olabilir. Yoksa sadece yazdığını rettirmekten bir şey çıkmaz. Hattâ defa yazanın aleyhine bir vesika olur. Bu vasıfları taşıyan güzel ya bekleriz.

Mehmet İyiyürek

— Büyük ıstıraplar dilsizdir, der nun sebebi, büyük felâket ve ıstırap rında insanın sükûttan başka hiç yapamamasıdır. Ancak, böyle felâke darbenin tesiri geçtikten sonra hât kalan izlerle yazılabilir. Sizi san taziye ve teselli ederiz.

medeniyetler kurmak iddiasında bul bir yabancı bilgin tarafından yazılan karada Türkçeye çevrilip basılan bu kitap, yarınki medeniyetin kuruluşu yük rol oynaması mukadder olan dünkü medeniyeti kurmakta neler büyük bir salâhiyetle aydınlatacaktır. bir bakımdan medeniyet tarihi olan tarihine merakı olanlara tavsiye ed

T. İ.

— Ul

ÇINAR ALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 67

İdare Evi :

Telefon : 22129

İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47

Fiatı: 15 Krs.

Cumartesi

2 İkincikânun 1943

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Cilt : 3

Yeni Yıl

Yazan: Orhan Seyfi ORHON

1943 yılına ümit ile giriyoruz. Millî birliğimiz/daha kuvvetli, millî bünyemiz daha sağlam. Ordumuz her mütecavize karşı yurdumuzu müdaraa etmeğe hazır. İşlerimizi daha iyi yoluna koymuşuz. Geleceğe daha büyük bir güvenle bakıyoruz.

Millî Şefimizin işaretinden anlıyoruz ki, bu harp nasıl biterse bitsin, dünya bir tek devletin tahakkümü altına girmeyecektir. Gelecek sulh, kuvvete, haksızlığa boyun eğmek olmayacak, milletlerin hürriyet ve istiklâli üzerine kurulacak.

Türkiyenin emperyalist emelleri yoktur. Hiç bir fırsattan istifade etmek, hiç kimseye saldırmak niyetinde değiliz. Bizim en büyük dileğimiz, her milletin hürriyet ve istiklâline kavuşması, kendi yolunda istediği gibi gelişmesidir. İnsanlığın saadetini, medeniyetin ilerlemesini buna bağlı görüyoruz.

Milletlerarası mevkiimiz bize gurur ve şeref veriyor. Dünya işlerinde dikkatle hesaba katılması gereken bir durumdayız. Çılgınca birbirine çarparak yıprananların arasında her gün biraz daha değerini artıran bir kudret halinde dimdik ve sapsağlam duruyoruz.

Millî yolumuzu Başvekilimizin yiğitçe sözleri çizdi: Türküz, Türkçüyüz ve her zaman da Türkçü kalacağız. Hedefimizi görüyoruz. Bu yol, büyük bir millet olmanın yoludur. Ona doğru gitmede hiç bir tereddüdümüz yok!

Türk milleti, uzun asırlardanberi, bir yeni yıla bu kadar isabetli adımlarla, bu derece güzel ümitlerle girmemiştir.

Bizi koruyan, bize ümit veren, bizi necata yönelten büyük Tanrı-mıza hamederiz. Yeni yıl, Türk milletine kutlu olsun!

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.

Ecnebi memleketter için:

Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahib ve Neşriyat Müdürü :

Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :

İdarehanomize gönderilen eserler
neşredilsin edilmesein sahiplerine
iade edilmez.

MILLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

Doğum piyangosu

Yazan: Jean Rostand
Fransız biyoloji âlimi

Tercüme eden ve ilâveler katan:
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

(Kromozomların ne olduğunu, her okuyuş insan öğrenmelidir. Çünkü, bize, hususiyetimizi veren onlardır).

«Julian Huxley»

(İngiliz Biyoloji âlimi)

Yalnız bedeni şahsiyetimizin değil, ruhi şahsiyetimizin de, geniş bir ölçüde, irsiyet âmillerimizi teşkil eden (Kromozomlar) ımızın içinde, evvelden tesbit edilmiş olduklarında şüphe yoktur. Geniş bir ölçüde, tabi-rini kullanışının sebebi şudur: Bizim hususiyetlerimiz, teşekkül ettiğimiz esnada, yalnız (kuvve-virtuel) olarak tesbit edilmiştir. Bizim irsiyetimizde gizli olan ihtimalleri, istidatları meydana vurdurmak, onları geliştirmek için, (muhit) in de rolünü unutmamalıyız.

Bize vücut veren iki tohumun birleştiği an, bizim hayatımızın en katı amdır.

Her birimizi, bütün hususiyetlerimizle doğuran şey, bizim (irsiyet âmilleri) miz, başka bir tâbirle, bizim (jenler) imizdir.

İlavem: İnsanın her bir hücrelerinin nüvesinde, fevkalâde küçük iplikcikler vardır. Bunlara (Kromozomlar) denir. Bu iplikciklerin her biri, tesbih taneleri gibi, üstüste dizilmiş, bir takım tanelerden yapılmıştır. Bunlara da: (jenler) denir. İşte, insanların bütün irsiyetlerini taşıyan bu (jenler) dir. Bunlara: «irsiyet âmilleri» de denir.

Filozoflar tarafından eskidenberi, o kadar araştırılan (ferdiyet - şahsiyet) meselesi, biyoloji (hayat) ilminin son kazançları olan, bu (jenler) bilgisi sayesinde aydınlanmış oluyor.

İlavem: Renan, bu meseleyi evvelden sezmiş, ve şöyle yazmıştı: (Bu dünyada, hakiki üstünlük, müsait şartlar içinde büyümüş — yani müsait (muhit) bulmuş — doğum üstünlüğüdür).

Taine de Şekspir, Bayrın gibi büyük insanları tetkik ederken, şöyle demiş: (Ben, bu büyük insanları, yalnız tetkik ediyorum. Büyük insanların, nasıl olup ta yetiştikleri meselesini izaha kalkışmam, çünkü, bu noktada, henüz, aydınlanmamıştır) (Fransız edebiyat akademisi âzasından André Chevillon'un, 1932 de basılmış: (Ten, düşüncesi-nin sureti teşekkülü) isimli kitaptan: sayfa: 332). İşte, Karlayın, Niçenin, Renanın, Taine'nin izah edemedikleri bu noktayı, yani, bir dâhinin veya seçkin bir insanın nasıl olup ta, hiç beklenmedik bir aileden çıktığını, ve o dâhinin öteki kardeşlerinin neden onun gibi dâhi olmadıklarını, şimdiki irsiyet bilgisi izah etmiştir. — Dr. M. H. Akansel.

İnsanlar arasında görülen bütün farklar, bu jenlerin pek çok şekillerde birleşmelerinden ileri geliyor. Bu jenlerin adedi, büyük

bir ihtimal ile, bir kaç bindir. Bunların her biri de, muhtelif hâllere girebilecek şekildedir.

Jenlerin birleşme şekilleri, nazariye itibarıyla mahdud ise de, âmeli cihetten, hudutsuz olabilecek kadar çoktur. Her insan, yalnız kendine mahsus olmak üzere, bir çeşit jenler koleksiyonu taşımakla böbürlenebilir. Her insan, hakikaten, biriciktir. Bu suretle, biyoloji bilgisi, şairin şu mısraını haklı çıkardı:

Bir eşine, bir daha, rasıyamıyacağın mahlûku sev!

Şüphesiz, her birimiz, aynı kromozomların tozlarından (jenlerinden) yapılmışızdır. Hiç birimiz, bu kromozomların bir tanesinin bile, yalnız kendi malımız olduğunu iddia edemeyiz. Bir dâhi insan bile, en ba-yağı insanların terkiibine giren jenlerden başkasına sahip olamaz. Fakat, bizim (jenler koleksiyonu) muz, yalnız bize mahsustur. Biz, birbirine yabancı unsurlardan yapılmış, (orijinal - nevi şahsına mahsus) bir mozayikiz.

Söyle düşünmekte hiç te mânasızlık yoktur: her birimiz, kuvvede olarak, ezeldenberi, veya, hiç değilse, bizi teşkil edecek olan jenler mevcut olahtanberi mevcuttur.

İlavem: Meşhur Fransız edibi Anatöl Frans, (La Vie Littéraire, cild: 2, sa: 1-17: İzzanın cezası ve Meryemin affı), bir gencin, metresini, ihanet etti diye, öldürmesi vesilesiyle, 1890 da şöyle yazar: (Evet, bir fâhişe! Şüphesiz, İzada (metresin ismi) kötü temayülleri vardı. Fakat, biz, temayülleri-mizden tamamen mesul muyuz? Her işimizde, irsiyetin ve terbiyenin tesirleri yok mu? Heyhat! Biz, hepimiz, iyi, veya kötü huylarımızdan kendimizi kurtaramıyacak tarzda doğuyoruz. Biz, o kadar ihtiyar doğuyoruz ki! Eğer Klemanso (gencin ismi), bu zavalı çocuğun, o nefis vücudunu teşkil eden bütün unsurların, bu ahlâksız dünyada, ezeldenberi mevcut ve kımıldamakta olduklarını düşünmüş olsaydı, bu narin ve nazik makineyi kırmazdı). Nasıl? dâhilere mahsus müthiş bir (seziş - entülsyon) değil mi?

Dr. M. H. Akansel

Asırlarca evvel, bizi yapacak olan jenler, büyük bir ihtimalle, henüz, bir mahlûk halinde bir araya gelmemişlerdi. Fakat, onlar, dağınık bir şekilde mevcut idiler, ve biz de, onlar sayesinde, dağınık bir şekilde mevcutt idik.

Ve, hiç bir şey, bizim şöyle düşünmemize engel olamaz: bundan sonra gelecek olan, tükenmek bilmiyen zamanda da, (tesadüf) ün bir cilvesi ile, bizim hususiyetimizi yapmış olan jenler koleksiyonu yeniden teşekkül

edebilir, ve biz, tıpkı eski şahsiyetimizle, daha dünyaya gelebiliriz.

Bedenimizin milyarlarca hücreleri her birinde, yirmi dört çift kromozomların içinde taksim edilmiş bir halde, tam kım iki jenler koleksiyonu bulunur. Bu kımlardan birini anamızdan, birini de babamızdan aldık. Hatta, biz, ya babar veya anamızın canlı resmi olsak bile, r bir katiyetle, bedenimizin yarısı anam yarısı da babamızın malıdır. Babadan (ğımız irsiyet âmilleri, anadan aldığımız siyet âmilleri, hücrelerimizde, birbirile ke naşmazlar. Hiç bir zaman (karışık) je teşekkül etmez. Anamız ve babamız, b vücudumuzda, sıkı bir şirket halindedir. Yanyana dururlar, birbirine kaynamış halde değildirlir.

İki çeşit irsiyet âmilleri koleksiyon taşıdığımızdan, cinsiyet usulü ile peylanmış olan bütün yaratıklar gibi, biz de bir fert şeklinde iki mahlûkuz. İçimizde her vasıf, mücadele veya dost halinde olsalar, iki tohumdan gelmiştir, iki nevi jenin bir araya gelmesinden doğmuştur.

Bazıları, her insan, bir çok insanla ibarettir, derler. Bu, doğru değildir. Biz, yiz. Ne daha fazla, ne daha eksik: (Hücre Dupleks) (iki insan), (iki yüzlü insan!)

Bazı ruhi mücadelelerimizin mesuliyetini, hamurumuzda olan bu ikiliğe atfedemiyiz? Bunu, burada münakaşa etmek ze düşmez. Her halde, eğer içimizde karsarsa, bu, bir düellodur, bir arbeye değil.

Biz, cetlerimizin bütün vasıflarını taşıyamayız: Çünkü, gerek erkeğin, gerekse diğinin tenasül hücrelerinde (yumurta ve ni hayvancığında) kromozomlar yarı yiner, ikisi tekrar birleşince, yeniden tam mozumlu bir insan olur. Bu olay, her yetin yarısını, merhametsiz bir şekilde, feder.

Biz, ikiyiz. Kabul. Fakat, hangi iki? laşalım. Biz, bütün babamız ve bütün mız değiliz. Biz, ancak, onların beheri alınmış, birer yarımın toplantısıyız. Biz, rı ayrı olarak mevcut olmiyan, ve mevcut masına da imkân bulunmiyan, iki mahlû bir araya gelmesinden ibaretiz. Dür gelmemize bahane olan ana ve babam cinsiyet hücrelerinde kuvvede olarak cut olan iki yaratığın bir terkiibiiz.

İçimizde taşıdığımız tam takım iki ler koleksiyonundan, her bir cinsi hücre (tohumumuz) yalnız bir tane geçecek. Çünkü, bir tenasül hücreli her çift je yalnız birini alır. Ya, ananinkini, veya babaninkini. Her tohum da, artık, ancak

lûk yapmağa yetecek kadar jenler alır. at, bütün tohumlar, pek çeşitli yaratık-
yapmağa yetecek kadar jenler alırlar.

Fakat, tesadûf eseri olarak, bazı tohum-
az, yalnız babadan veya anadan gelen
yet âmilleri koleksiyonunu alabilir. Fa-
tohumların pek çoğu, muhtelif nispet-
olarak, ana ve babanın jenlerinden
keçer bir koleksiyon alırlar.

Anadan gelen 24 kromozomdaki binlerce
babadan gelen 24 kromozomdaki bin-
jenle birleşme tarzı ihtimalleri hesap-
lmış ve bir insan mahlûkunun şahsi-
n (16 milyon 777 bin 216) şekilde do-
ceği anlaşılmıştır.

İlavem: Nüfusu az olan memleketlerde
insan neden az çıkar?

Nüfusu kalabalık olan diyarlarda, (iyi
ler koleksiyonu) nu taşıyan insanların,
dâhilerin çıkması ihtimali daha fazla-
insan, ne kadar fazla piyango bileti
büyük ikramiyeyi kazanmak ihtimal-
o kadar artar.

İşte, bu iş de ona benzer. Onun için,
an: (36 milyon Fransız, beş on tane dâ-
n yetişmesine mahsus bir tarladır.) de-
Dr. M. H. Akansel

Eğer, her bir tohumumuzdan (sperma-
), onda bulunan, kuvvevi (virtuel)
doğmuş olsaydı, her birerimiz, birbiri-
hiç te benzemiyen, on beş milyondan
insana baba olmuş olurduk.

Bir cinsi münasebette, erkek, 200 ilâ 500
yon tohum döker. Kadın ise, ayda yalnız
tanecik yumurta yapar. Bu biricik yu-
ya doğru, binlerce ve binlerce erkek to-
seyritir. Tohumların birleşmesi, han-
tohumun birleşeceği de (tesadûf) e bağ-
En seçkin irsiyet âmillerini taşıyan er-
tohumunun, en evvel yetişip birleşeceği-
kimse temin edemez.

Kromozomlar keşfedilmezden evvel :
um piyangosu) , tâbiri kullanılmıştı.
biz, doğuşumuzda, çifte tesadûf eseri
çokluğu akıllara durgunluk veren ih-
ler arasından seçilmiş olduğumuzu an-
.

Bütün bunlar bilinince, artık, aynı çif-
mahsulü olan çocuklar arasındaki, ba-
derin, farklara hayret edilmez.

Bazı (ikizler) birbirinin tıpa tıp aynıdır.
ar, bir tane kadın yumurtasının ikiye
mesinden ileri gelmişlerdir. Bunlara:
kiki, sahici ikizler) denir. Bazı ikizler ise,
kadın yumurtasının ayrı ayrı telkih edil-
ş olmasından doğmuşlardır. Bunlar, bir-
ne benzemez. Bunlara: (Yalancı ikizler)
r. Eğer, birbirinden çok uzaklarda yaşı-
iki kişi, birbirine pek çok benzerse, me-
ikisinin parmak izlerinde on yedi de-
fazla benzerlik bulunursa, tereddüt
eden, onların, hakiki ikizler olduklarını,

bütün hücrelerinde aynı irsiyet âmillerini
taşıdıklarını iddia edebiliriz.

Hepsi değilse de, tohumlarımızın çoğu,
muhtelif nispetlerde olmak üzere, ana ve
babamızın jenlerinin bir halitasıdır, demiş-
tik. Fakat, yine ısrar edelim: Bunlar, aynı
cins jenden yalnız bir tane alırlar. Çocuğu-
muza naklettığımız irsiyet, yekûnu itibarile,
karışık olmakla beraber, eczası itibarile saf-
tır. İçimizde, babanın irsiyet âmilli, ananın
aynı irsiyet âmilli ile mübareze halinde ol-
makla beraber, bu cidal tohumlarımıza geç-
mez. İrsen aldığımız kavgaları, çocuklarımıza
aynen geçiremeyiz. Onlarda da başka kavgalar
olacaktır.

Kendi jenlerimizin, birbirleri üzerine
aksülâmellerinin (reaksiyonlarının) bir ye-
kûnu olan, kendi bedeni ve akli şahsiyeti-
mizi, kendi hususiyetimizi, orijinalitemizi,
çocuklarımıza devredemeyiz. Bizim tohumla-
rımızdan hiç biri, bizim hususiyetimizi ihtil-
va etmez, bize benzemez. Çünkü, hem, yal-
nız onların yarısı bizimdir, hem de, onlar,
bizim, ancak yarımıza tevarüs etmişlerdir.

İlavem: İşte, bu nokta, insanların ak-
len terakkisine vesile oluyor: tesadûf eseri
olarak, jenlerin birleşme tarzının çokluğu
neticesi olarak, dâhiler doğuyor, ve bu dâ-
hiler de insanlığı ileri götürüyorlar. Yoksa,
eğer insanların üremesi, erkeklik dişilikle
olmayıp, yalnız (partenogenez) yolu ile, yani
erkeğin hiç müdahalesi olmadan doğmuş ol-
salar (bazı sinekler böyledir); o vakit büt-
tün insanlar, aynı matbaadan çıkmış bir ga-
zete nüshaları gibi, hakiki ikizler gibi, (hi
demiş, burnundan düşmüş) şeklinde, tıpkısı
tıpkısına birbirine benzerler, ve hiç (terak-
ki) olmazdı. Dr. M. H. Akansel.

Bir filozof, kendi kendine, şöyle düşün-
müştü: (Bu kadar seçkin insanlar, acaba,
neden, bu kadar budala çocuklar peydahlar-
lar?). Diğer biri de: (Filozof Perikles, ne-
den, iki budala çocuk peydahladı; Sokrat
da, neden, sümükten daha zelif, iki oğul sa-
hibi oldu?) diye hayretler içinde kalmıştı.

Deha, akıl ve hikmet, çocuklara geçer-
se, asıl o zaman hayret edilmelidir. Çünkü,
bu vasıflar, aşikâr ki, irsiyet âmillerinin,
(jenlerin) pek nadir ve pek hususi bir bir-
leşme tarzından ileri geliyor.

Bir büyük insanın bir tenasül hücresinin,
aynı (mesut) jenler koleksiyonunu alması
ihtimali pek zayıftır. Fakat, farzedelim ki
milyonlarca tohum (spermatozoid - meni
hayvancığı - huveyni menevi) içinden, bir
tanesi, bu koleksiyonu aldı. Fakat, bu bir
tanenin, öteki milyonlarca arkadaşları ara-
sından kendine bir yol bulup, gidip, kadının
yumurtasıyla birleşmesi ihtimalinin ne kadar
zayıf olduğunu da düşünün.

Büyük insanların çocuklarının, çok va-
kit, bayağı oluşunu, analarının tesiri ile izah
etmek istediler. Bu izah şekline hacet olma-
dığını gördük. Ksantipin (Sokratın meşhur

acar karısı) tesirinden ziyade, kromozomla-
rın, tohumda yarı yarıya inmesi olayı (kro-
mozomların ircal hâdisesi), Sokratın çocuk-
larının âdillğini izah eder.

İlavem: 1 — İrsiyet bilgisinin bu en son
kazançlarının pratik (ameli) şümülünü kav-
radınız mı? Bir millet, irsiyet usulü ile değil,
Cümhuriyet usulü ile idare olunmalıdır.

2 — Bütün insanlar, tek bir insan gibi-
dir: (Beni âdem âzası yekdiğerend). Bütün
insanları yapan, ve adedi, büyük bir ihtimal
ile, 2000 den fazla olmyan, ve her birinin
büyüklüğü de bir milimetrenin altmış milyon-
da biri kadar olan bu „jenler“ dir. Bunlar,
mütemadiyen, bir insandan ötekine geçiyor.
Ve günün birinde, bir iyi tesadûf ile, hep iyi
jenler birleşiyor, o zaman bir „Eflâtun“
doğuyor. Bir kaç yüz sene sonra, yine iyi bir
tesadûfle, aynı „jenler - irsiyet âmilleri“
birleşiyor, bu sefer, bir „Goethe“ doğuyor.
O halde, Goethe, Eflâtuna benziyor, değil,
Eflâtunun ta kendisidir. Yalnız, bilgi çoğal-
dığında Goethe Eflâtundan fazladır. Bu
noktayı en iyi gören zat, Fransız fikir adamı
„Pascal“ - Paskal“ dir: Bundan, 150 sene
kadar evvel: Bütün insanlık, ahlâkı, bilgisi,
zekâsı durmadan artan tek bir insan gibi-
dir“ demişti.

3 — Fena jenler birleşince, „câniler,
hırsızlar“ doğuyor. Yer yüzünde „iyilik“ ve
„fenalık“ ın yeni izah şeklidir. O zaman,
„nefret“ kalkıyor, yerine „acıma“ duygusu
geliyor. „Ceza“ kalkıyor, yerine „korunma“
geliyor. Bu noktayı da, iki bin sene evvel
Mark - Orel görmüş, ve : „Kötülük de, iyi-
lik de tabiatte vardır. Fenalardan nefret et-
me, onlara acı!“ demiştir.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

(1) Jean Rostand: „Kromozomlar“ isimli
eseri. 1928. 1941 de basılmış dokuz bininci
serisi. Sayfa: 116 - 124: „La loterie de la
naissance“ bahsi. Bu zat, meşhur Fransız
şairi Edmond Rostand'ın oğludur. Kendisi-
ni „Biyoloji“ ilmine vakfetmiştir. Bu ilme ait
yirmi kadar eseri vardır. Bu bahsın bazı
yerlerini belki de karanlık bulacaksınız. 280
sahifelik bir kitabın en can alacak bahsidir.
Başka bir yazında, aynı âlimin: „İnsan“,
„Kromozomlar“ ve „Hayat ve onun mesele-
leri“ isimli üç kitabının özlerinden aldığım
teknik bilgiler ile bu bahis daha aydınlan-
acaktır. Bu bilgilerin de, sizi, dehşetli ilgilendireceğini sanıyorum.

NOT: 3 sayılı (Gök-Börü) de çıkan (Kan
çeker) isimli yazım, 20 şubat 1941 tarihli
(Vakit) gazetesinde intişar etmişti. Bana
sorulmadan alınıp neşredilmiştir. Bu hareketin
tekrar edilmemesini dilerim.

TÜRKLERDE HEYKELTIRAŞLIK

Yazan :

Prof. Nijad SİREL

Türkiyede heykel sanatı deyince göz önüne son yirmi senede yapılan bir kaç âbide gelir, plâstik sanatın da bunlarla başladığına hükmedilir. Bu tarihten evvel, memleketimizde bu güzel sanat şubesinin mevcut olduğunu düşünenler pek azdır sanıyorum.

Heykeltraşlık, yontma sanatı, daha geniş tâbirle plâstik sanat, üç uzaklığın (ebadî selâse) hacimli ve hakiki kullanıldığı güzel sanat olduğuna göre, Türkte plâstik sanat kendini daima göstermiştir.

Şelçuklarda, Osmanlı imparatorluğunda, yanlış anlaşılan din ahkâmına mugayir sayılarak, insan ve hayvan formlarile heykeller yapılmamıştır. Fakat plâstik sanatın yüksek stilize şekilleri vücuda getirilmiştir.

Meçhul sanatkarların üstat ellerile yapılmış, hassas gözlerin hayranlıkla bakmağa mecbur olduğu bu yüksek plâstik eserlere, tesadüfen tahrip edilmemiş, bir çeşmenin, bir türbenin taşlarında, musluklarında, kapılarında ve en güzel nûmunelerine de mezar taşlarında raslanız.

Bir hatirenin, dekoratif, plâstik parmaklıkları arasından, heybet ve azamette bize bakan kavuğun altında tuğlu vezirin yüzünü görmemek mümkün değildir.

Kadın mezar taşlarında, oyalı işlemeli baş örtüsünün form olmuş hali, hassas gözlerle malik olanları, önünde zevkle tevkif eder. İşte bunları yontan çekiç ve kalemle rin sahipleri heykeltraş idiler.

Bu meçhul sanatkarlar eserlerinde insan ve hayvan formlarını kullanamamışlar, fakat tabiatteki birçok formların güzelliklerini görmüşler, onları plâstik eser olarak vermişlerdir.

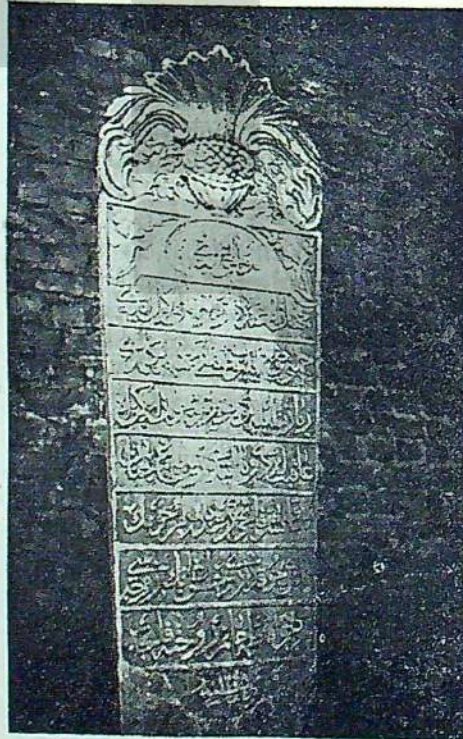
Türk bir kapı tokmağını bile, hiç bir vakit, şimdiki kadar âdi formsuz ve hacimsiz yapmamıştır. Bilhassa bunların ne güzellerine raslanız. Bunlardan biri, yerinden çıkarılarak nefis eşya vitrinine koyulsa, yanbaşındaki billûr figür ona asla istihfaf ile bakamaz.

Yesarının, Rakımın, satıl olan güzel yazısına, ışık vererek gösteren, onu form yapan hakkâk da, pek âlâ plâstik sanat erbabındandır.

Hiç şüphesiz diyebiliriz ki, bugünkü Türk topraklarında, Türk hâkim olduğu gündenberi, diğer güzel sanatlarla beraber plâstik sanat da yürümüştür. Yalnız dinin

kuvvetli tesiri altında, insan ve hayvan formları yapılmamıştır.

Türkiyede, yeniden, insan vücudundan heykel yapılmaya başlanması, altmış sene kadar evvel (Sanayii Nefise Mektebi Âlisi) nin tesisile başlar. Mektebin tes'ile beraber heykel şubesine muallim olan (Osman efendi) yi heykeltraş olarak tanırız. Bu zat tabiatın sadık bir kopyacısı olmakla beraber, teknik kudrete malik olduğundan iyi talebe yetiştirmiştir. Bugün bütün heykeltraşların hocası olan (İhsan bey) onun en ciddi talebesidir. Oskandan sonra ikinci jenerasyon olarak yalnız İhsan beyi götürürüz. İhsan bey, Sanayii Nefise Mektebi Âlisinden diplomasını aldıktan sonra Parise gönderilmiş, orada etütlerini tamamlayarak avdet etmiş, mesleğine sadık bir heykeltraş olarak kalmıştır. Bilâhara hocasına halef olduğundan,

bugünkü çalışan heykeltraşların hepsinin ilk ustası olmuştur. Sert bir sporcu olduğu halde, halûk ve mütevazı yaratılışlı olan bu muhterem zat bir çok eserler yapmış olmakla beraber, esersiz olarak görünür. Halbuki, İstanbulun birçok büyük binalarında

frizleri, sanat seven evlerde portreleri dir. Bilhassa müzedeki hizmeti çok büyük

Abdülhamit devrinde yetiştiren İhsan den sonra meşrutiyet devri de aynı devam etmiş, istidat hissederek me devam edenler de mesleğe sadık kalamalar, heveskârlıktan ileri gidememişlerdir

Meşrutiyet devrinde, birinci cihan İ bi iptidasında, Maarif Nezareti güzel s lara ehemmiyet vermeğe başladığından, güzel sanat şubesinde de ilerlemek i Avrupaya bir kaç talebe göndermiştir. B lar meyânında, buradaki mektepten r olan ve şimdi de Akademi muallimleri olan Mahir Tomruk vardır. Mahir ciddi etütten sonra yurda dönmüş ve bize i ve heykel müzesinde bulunan kıymetli kaç portre vermiştir. Bu eserlerde, vasıf olarak sadeliği ve tabiat formı hacimleştirmeyi görürüz.

İnkılâbımızın plâstik sanata çok iyi siri bu sıralarda başlar. Türk heykeltraşının yeniden doğması, inkılâbımızın ilk nelerinde olmuştur. Bu senelerde Avru tahsillerini ikmal ederek yurda dönen kaç sanatkar, sergilerde eser teşhir e küçük hamleler yapmışlardır. Takdir de müşlerdir. Hattâ bir heykeltraşa, tanı dığı birisi tarafından, mesleğinin ne o sorulduğu zaman, çekinmeden, sıklım (heykeltraşım) diyebilmek cesareti miştir!

Bu bir kaç sene zarfında heykelli deler yaptırmak üzere teşebbüsler Komisyonlar kuruldu. Bu heyetlerdeki heykeltraşım diye meydana çıkan, t

Alemdar caddesinde bir çeşme..

ır bir kaç genci göremediler. Komisyon-
n temsil ettiği yabancı sanatçılara
işler verdiler. Ümit doğuran ve aynı
anda ümit kıran bu hareket, sanatkar-
ve heykeltıraş olma namzet talebeyi
düşürmedi. Heykeltıraşlarımız çalıştı-
Mücadele ettiler. Neticesi olarak bir kaç
yapmaya muvaffak oldular. Türk sa-
arının da âbide yapması daha genç
ltraşları ve talebeyi gayrete sevketti.
en hükümet hesabına, kısmen kendi
ıplarına bir talebe zümresi, Avrupanın
elif şehirlerine tahsile gittiler. İşte
rın avdetleriyle adedi çoğalan heykel-
seslerini işittirebilecek bir kütüphane teşkil
r. Heykeltıraş seslerini işittirebilecek
kütüphane teşkil ettiler.

Bu taze kuvvete malik genç sanatkar-
mız burada ve Avrupada tahsil edenlerle,
min Sürel (Faruki), Sabiha Bengütaş
Rezzan ile Ratip Acudoğu, Kenan Ali,
Bara, Zühtü Müritoğlu ve Nusret Su-
dan teşekkül ediyordu.

Nermin Ankarada bir bahçede bulunan
ık tunç bir figürle şayanı dikkat bir
ozisyon kudreti gösterdiği gibi, müze-
bulunan iki tunç portresile de iyi bir
eci olduğunu ispat etmiştir. Bunlardan
i Baranın portresi bilhassa çok hacim-
; kuvvetli bir ifadeye maliktir.

Sabiha'nın müzede bir kaç eseri bulun-
duğu gibi, Abdülhak Hâmidin mezar taşın-
daki portre de bu genç bayanın eseridir.

Sabiha şimdi de Mudanya âbidesini
yapmakla meşguldür ki bir bayan heykel-
traşın müsabaka ve mücadele ile bir âbide
sipariş alması Türk heykeltıraşlığının emek-
lemekte değil, yürümekte olduğunu gösterir.

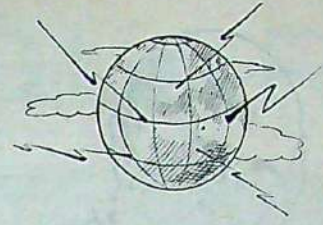
En ziyade faal olan heykeltıraşlarımızdan,
Ratibin Kubilây âbidesile Hâdi ve Nusretin
yurdun muhtelif şehirlerindeki âbidelerine,
çok velût olan, Zühtünün küçük figür ve
enfes portrelerini ilâve edersek, mukabil fe-
dakârlığın azlığına bakmadan ehemmiyetli
bir (Türk plastik eserleri) yaratılmış oldu-
ğunu görürüz.

Bugünkü Türk heykeltıraşlığının ilerle-
diğini, kuvvetli adımlarla yürüdüğünü kabul
etmekle beraber, veçhesinin şumüllü olma-
dığını söylemeliyiz. Memleketimizde ancak
resmi âbide sanatı himaye gördüğünden ve
tediye edildiğinden bir (âbidecilik) meyda-
na gelmiştir. Çünkü sanatkar, severek yap-
tığı her hangi bir eseri satamıyor. Eserlere
verdiği eserlerden biri takdir edilerek mü-
kâfatlandırılabilir, bu iş, piyango gibi, na-
dir bir tesadüf ve talihe bağlıdır. Mükâfat
miktarı da çok azdır. Heykellerin masrafı-
na bile karşılık teşkil edemez. Âbide ise dai-
ma bir sipariştir. Bir sanatkarı bir kaç
sene oyalayabilir, çalıştırır ve idare eder. Halbu-
ki her heykeltıraşın âbide yapmak, çok yük-
sek sanatkar da olsa, elinden gelmez. Ta-
hassüs tarzı buna müsait olamaz. Bunun
en büyük misâlini, büyük bir sanatkarın
eseri olduğu halde, Ankaradaki (Emniyet
âbidesi) nde görürüz. Yazımın mevzuu ten-
kid olmadığı için, bu âbidenin güzel bir
araştırma olduğunu fakat mevzuu uygun, iyi
bir âbide olmadığını izahtan sarfınazar edi-
yorum.

Hiç şüphesiz, milli mefahiri temsil eden
âbideleri münhasıran milli sanatçılara
yaptırmakta, şimdikinden daha fazla, devam
etmekle beraber, dekoratif plâstik eserlere,
yeni binaların dahil ve haricine yapılacak
resim ve heykellere de çok ehemmiyet ver-
meliyiz. Ancak bu şekilde ve milli âbideleri
yabancılar yaptırmak, enternasyonal kıy-
meti olan eser kazanalım derken, enternas-
yonal âbide almaktan çekinmekle, bugün
yürüyen milli plâstik sanatımızı daha şu-
müllü, daha sağlam adımlarla geniş yollar-
da yürütebiliriz.

26 İkinciteşrin 1942

Nijad SİREL

Nereye ?

Gece ancak yarılanmış, sonu hâlâ çok uzak,
Gene gün doğmadan insanlığa, bir yıl doğacak

Olacak bahtı - yazık! - kapkara buldıkine eş
Onun ufkunda da hiç gülmiyecek yası güneş.

Gene dört bir yanımız çünkü tutuşmuş yanıyor
Hava, toprak, su ateş püskürerek şahlanıyor.

Buna benzerdi çatışaydı şu göksel küreler,
Akıyor kanlı bütün şimdi denizler, dereler.

Yeri oynattı yerinden bu yamanlık yarışı,
Tanımaz böyle savaş, kopsa kıyamet, barışı.

Geçen üç yıl bunu yanımtı karanlıkta bana
Ve henüz kanmadı dördüncü bu yıl kimse
kana.

Diyelim bir kişi hâkim kalacak dehre yarın,
Ne şeref var başı olmakta sakat sıksaların?

Kazanan haykırarak fahrile viranelere,
Bunu baykuş ta yapar gölge yayıldıkça yere.

Geri gitmekle mi, bin yıl geri, devran şen olur
Ovalar al kana batmakla mı bir gülşen olur?

Dönecek böylece dünya koca bir makbereye,
Yeni yıl sen, yeni gün, sen, yeni yol sen
nereye?

Fuat Hulûsi DEMİRELLİ

O yer ki...

O yer ki, çevrilmiş sıradağlarla
Kışın eksik olmaz yağmuru, karı.
O yerde her taraf bağ, bahçe, tarla;
Yemyeşil geçirir bütün baharı.

Kuşatır kavaklar, orda, her yolu;
Ceviz ağaçları sincapla dolu.
Yaz günleri süsler, hep sağ, solu,
Elması, armudu, ayvası, narı.

Adı Çağlayandır, suları çağlar.
Benim meskenimdi o güzel bağlar.
Benimle gülerdi, benimle ağlar,
En sıcak dostumdu soğuk pınarı!

Dalında serçeler öter, her sabah,
Kâh tepesindeydim, dibindeydim kâh;
Her imza atışta hatırlarım, ah:
İsmini aldığım, yaşlı çınarı!..

Mehmet ÇINARLI

DÜŞÜNCELER

Yazan :

İsmail Hami Danişmend

Dost bazan, düşman her zaman samimi-
dir.

Namus ele, ayağa benzer: olması meziyet
değil, olmaması kusurdur.

İyilik ettiğini söylemek, fenalık etmektir.

Müsrif yemiyeceğini yer, hasis yiyeceğini
yemez.

Çok defa korkulan şeyler başa gelmez
de korkulmayan şeyler başa gelir.

Bir dirhem günahattan bir okka bal çıkar!

Bazı işleri akılsızlar akıllılardan daha iyi
yaparlar.

Bazı kimseler için ölüm küçük uyku, ha-
yat büyük uykudur!

Dünyada bir beşeriyet yoktur, bir çok
beşeriyetler vardır.

Eğer Leylâ Mecnunla, Şirin Ferhatla,
Romeo Jülyetle evlenseydi, belki Mecnun
Leylâya sopa çeker, Ferhat Şirini boşar,
Jülyet Romeoya ihanet ederdi!

Meziyetin yokluğu gibi çokluğu da kusur
oluyor: Cesaretin fazlası ihtiyatsızlık, ihti-
yatın fazlası korkaklık, cömertliğin fazlası
müsriflik, iktisadın fazlası cimrilik, imanın
fazlası taassup olduğu gibi.

Henüz ölmemiş nice merhumlar tanı-
rım!

Öyle suratlar vardır ki tükürseniz tük-
rüğünüz kirlenir!

Hayvan cinsleri arasındaki fark, insan
fertleri arasındaki fark kadar büyük değildir.

Kalbi cahil, kafası âlim adam ilmini bir
-k yükü gibi taşır.

İsmail Hami DANIŞMEND

İstanbul'a girerken

— Sayın Üstadım O. Seyfi Orhon'a —

Bizdik, biz o: Beş yüz sene evvelde ki bundan
Rüzgâr gibi girdikti bu şehrin doğusundan!

Rüzgâr gibi bir hızla atıldık Bizans'a,
Her yer bizi söyler beş asır arda uzansa!

İstanbul'u baştanbaşa dövdükçe sadamızı:
Allaha gülümserdi mübarek şühedamızı!

Boşlukta gezen hasretim son nefesiydi,
Girdik te tabiat düğün elbisesi giydi:

Daldık o gedikten koca bir âlemi bozduk,
Bir devri açarken yeni bir devre susuzduk.

Girdik ki bütün köhne Bizans âlemi susmuş,
Haykırmada Kayzer damının bekçisi baykuş!

Estikçe ufuktan zaferin meltemi yer yer,
Gök bizle beraber! diye gürlendi yiğitler.

İstanbul'u baştanbaşa zaptetmede ordu,
Bir ordu ki ardında devirler yürüyordu!

Coşmuştu alev tolgalı akşam bu seferle.
Bir ses bizi efsunladı: Hey, durma ilerle!

Mıhlarken o nallar yedi kat toprağı güm güm,
Baktım göğe: Allaha değen gölgemi gördüm!

Şemsettin ilâhî tepeden gürlledi: Ya Rap!
Yollarda cevap verdi adımlar buna: Rap, rap!

Allaha uzanmış yedi dağdan yedi tekbir,
Dağ, taş dolaşıp şartladı İstanbul'u bir, bir...

Ürperdi alevler gibi gözlerdeki sırlar,
Fethin erişilmez heyecaniyle asırlar!

Hey! Bizdik o erler ki ufuklar boyu hızla
Beş kıt'aya nam saldık o gün atlarımızla!

Bizdik, biz o: Allaha giden yolda kanatlı,
Bir hâtradır gökte o günden Boyabatlı..

Bizdik, biz o: Ancak beş asır geçti ki şundan
Rüya gibi girdikti bu şehrin varoşundan!

Dündar AKÜNAL

KARDEŞ DAĞLAR

Uludağ

ve

Toroslar

• •

Yazan :

Rıza YALGIN

• •

Toroslarda Gülçek boğazından Bulgar dağlarının bir görünüşü.

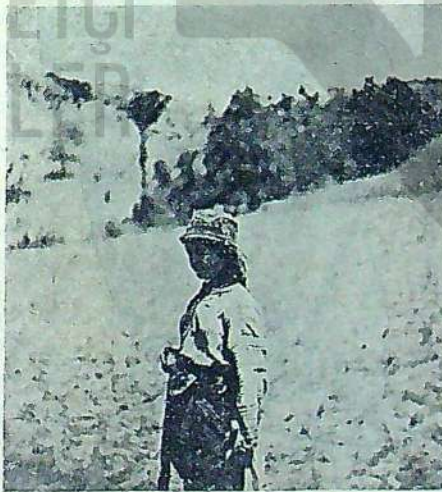
durumlarında ayrılık sezmenin imkânı yoktur.

Toroslarda hâlâ yerleşmemiş bir çok obaların bulunduğu malumdur. Uludağ ve çevresinde ise yerleşmemiş aşiret kalmamıştır. Ancak bu yerleşmiş oymaklar yaz günleri muhakkak yine göçbedirler.

Bilhassa: Toroslarda konar göçer Türkmenler ile Uludağda bulunan Türklerin folkloru; inanç, terbiye folkloru, çalışma, spor folkloru arasında su sızmayacak derecedeki benzerlik asırlarca aşını koruma çevresinde görülen muhafazakârlık bunun şaheseridir, denebilir.

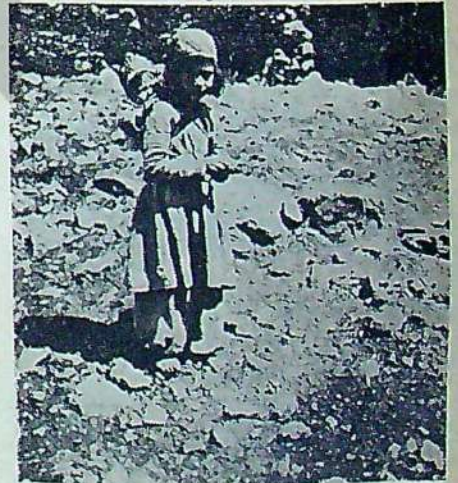
Kardeş olduğunda hiç şüphe edilmeyen

(2) Kusum: Evliya Çelebi Adananın Karaisali kazasına «Kusun kazası» adını vermiştir. Bu iki ad arasında yalnız «n» harfinin «m» olduğunu görüyoruz, fark budur. Belki «Kazai Kusun»: Kusumdur.

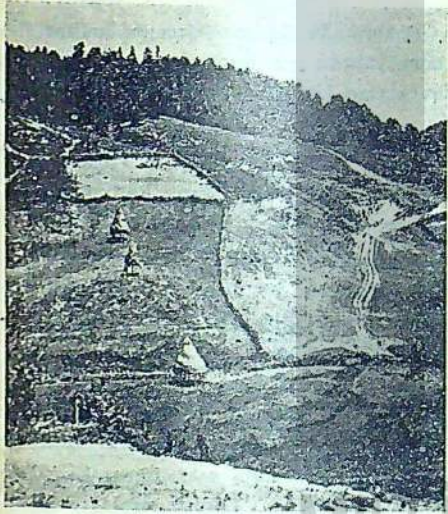

Uludağda Baraklı köyünde tarlaya giden kız çocuğu

Ortaasyadan aşarak, Çukurovadan geçen Oğuz boylarının Uludağda: Baraklı, Karalar, Kınık, Kusum (2), Bayındır, Danışmendli gibi kendilerinin verdikleri adlarla konalga edindikleri köyler de bunu tamamen teyit eder.

Toroslarda Karahan köyünde kardeşini sırtında taşıyan kız çocuğu

Uludağda meskûn bir muntakada kışlık ot kümeleri

Ben; bu dağların kardeşliklerini coğrafya bakımından değil, etnoloji durumundan yazmak istiyorum.

Her vakit etnoloji ilmi, insanların birbirleriyle ünsiyet, münasebet ve nihayet akrabalıklarını ortaya koymaktadır. Avrupada Zagreb etnografya müzesi de aynı şeyi ispat etmiştir.

Bu yazımda ben, bir kaç örnek ile Uludağ ve Toros obalarının kardeş olduğunu ortaya koymak istiyorum. — Zaten buna şüphe de yoktur — Yalnız maddeten bunun vesikalarını görmek her halde bir zevk işi olsa gerektir.

Toroslarda göçüp konan Türkmen Yürüklerle (1) Uludağda tamamen veya kısmen yerleşmiş olarak yaşayan Yürüklerin âdet, anane ve kıyafetile diğer her türlü

(1) Yürük kelimesine bakınız: Millet cemiuası sayı 8. sayfa 244. Doktor Bay Osman Turan.

Uludağda Dorabey köyünde bir delikanlı

bu iki dağ Yürüklerinde antropoloji benzerlikleri dahi mühim ve orijinal bir çalışma sahası halindedir.

Etnografyada mesken benzerlikleri, dokumacılık benzerlikleri şöyle dursun Oğuz damgaları (3) ile âdeta unutulmuş kelimeler bile bulunduğunu (Uludağın İstanbula yakın olması itibarile) hayretle karşılamak mümkün değildir.

Zaten bunu bir dâva haline getirmek te hatalı olur, çünkü; bu dağların ve hattâ Anadolu'nun tarihten önce bile kardeş olarak yaşadığı tarihi bir hakikattir.

Bu bahiste benim en çok heyecana düştüğüm madde; hiç bir millette bulunmayan bu kadar derin ve milli muhafazakârlığımızdır. Türk milleti bu büyük ve değerli psikolojisi ile ne kadar övünse o kadar ve belki oradan daha çok haklıdır.

Burada Toroslarda her nasılsa tesadüf edemediğim fakat Uludağda rasladığım bir

(3) Bak: Halk Bilgisi haberlerinde neşrettiğim «Bursa damgaları» sayı: (118 - 119 - 121 - 123)

Toroslarda Höreççe köyünde Avşar çocukları

kelimeyi sayın okuyucularıma sunmak istiyorum. Bu kelime, sadece: Kamdonluk» tur.

Uludağın Çeki köyünde (110) yaşlarında Havva ana adında ihtiyar bir kadına rasladım, yanımda Orhaneli kaymakamı da vardı. Bu kadınla konuşuyorken gözüme üze-

Toroslarda Bakış oymağı ağası Halil ağanın anası

Uludağda Çeki köyünde Karakeçili oymağından Havva ana

rinde iç çamaşırı dokunmakta olan bir tezgâh ilişti. Havva anaya sordum:

— Bu dokuduğunuz bezin adına ne dersiniz?

Toroslarda Karakaya obasından bir Çengir çadırevi

— Ne diyeceğiz; pırtı, kamdonluk der

Çukurovada duymadığım bu kelime 1 fızama yabancı gelmiyordu. Bursaya döndüğüm zaman kitaplarımı karıştırıyordum.

Bir gün 'sanki bir kâşif gibi seviniydim; çünkü Divan-ı Lûgat-it-Türkte Havva ananın ağzından çıkan kelimeyi bulmuşum. (4)

Bu kelime, meğerse, Uygurlarda arşın boyunda ve bir arşın eninde dokunmuş ve para olarak kullanılmış olan çok eski kelimeymiş, şaşıttım.

Hiç te, şaşmamalıdır. Çünkü: Anadolu bu bakımdan sayfaları kesilmemiş, cilt sayılmamış halk arasında yaşayan binlerce kitabı sıcak koynunda sakladığını bize gösteren müjdelemiştir. Yalnız bunları okuyalım...

Rıza YALGIN

(4) Divan-ı Lûgat-it-Türk cilt: 1 sayfa 418 «kamdu» kelimesine bak.

Uludağda Kızılkeçeli obasından bir Alayçık çadırevi

iki onbaşı

Yazan : ATSIZ

Galıçya... 1917...
uz adım aralıkla, iki saattenberi karşı
ya duruyorlar. Avusturyalıları silip sü-
Almanlarla Macarları kaldırıp geri
Rus dalgası Türk siperlerinin otuz adım
bekliyor.

iki hattan birbirine bombalar hediye edi-
.. Ve... keskin küfürler...

Bir taraftan verilen kumanda, öbür yan-
da iştiliyor. Süngüler takılmış... Bu
acı vaziyetten kurtulmak lâzım.

İlk hareket Türklerden oluyor... Mukabil
saldırıyla düşmanı atmak için fırlıyor.
Fakat karşı taraftan keskin bir takırda-
Makineliler cepheyi tanıyor ve fırlayan-
bir daha kalkmamak üzere yatıyorlar...
ır cesaretleniyor. Otuz adım ileriye atı-
lirse mesele hallolunacak... Ve, ikinci
ş onlardan oluyor. Fakat bu sefer işli-
er Türk makineli tüfekleridir. Ve, fırlı-
yere yatmaya mecbur oluyor. Bu on-
ı son yatışıdır...

Tekrar bombalar başlıyor ve arada kes-
küfürler.. Yaralananların iniltileri.. Ar-
akşam da oluyor. Gökte ince bir ay var...
Onun ışığı Rus siperlerinden Türk si-
ne kadar olan bütün sahadaki tümsek-
gölgeler yapıyor. Ve, siperlerdeki as-
e birer dev manzarası veriyor.

Galıçya, artık fatih ve barbar ırkın bay-
na baş eğen bir ülke değil... Fakat ora-
yine kahraman barbarların ordusu çar-
yor... Ve bu ordu tâ nerelerden gelerek
aşlarına yardım etmek ve ölmüş bir
i diriltmek için dövüşüyor.

İki taraf birbirine otuz adımı yaklaşıncı
ır susmuştu. Şimdi gece olunca maki-
ler de susuyor. Artık söz söylemek sırası
ız bombalarla süngülerindir... Siperler-
siperlere fırlatılan son bombalar patlı-
ve iki taraf süngü davranarak birbirine
yor...

Bombalar savrulurken küfürler de bera-
savruluyordu. İki taraf birbirine doğru
ken harb nâraları haykırıldı ve şimdi
1 süngüye boğuşuluyor...

Şu birinci türlü sesler dürttüş yapan ve
ı süngülerin birbirine çarparken çıkar-
donuk sestir. İkinci türlü sesler hede-
bulan süngülerin insan etlerine dalar-
çıkardığı matemli sadadır... Üçüncü
ler yaralananların haykırışı ve dördüncü-
çarpışanların solumasıdır. Bu soluma bir

saatlik uzaktan iştiliyor. Asırlık düşman-
ların karanlıkta boğuşması... Bu heybetli bir
manzardır... Süngü süngüye.. göğüs göğü-
se... boğaz boğaza...

Büyük bir güllenin açtığı büyük bir çu-
kurun başında beş altı kişi boğuşuyor. Sün-
güler... dürttüşler... çelişler... küfürler..
ve... sert bir dipçik vuruşu... Biraz sonra
ayakta hiç kimse yok... Düşenlerden iki ta-
nesi yavaş yavaş gülle çukuruna yuvarlanı-
yorlar ve kesik kesik inliyerek orada kalı-
yorlar.. Onlar birbirlerine o kadar yakın ki
ellerini uzatsalar birbirlerini tutacaklar. Ay
ışığının girmedığı bu kuytu çukurda onlar
birbirlerinin yüzlerini göremiyorlar... Fakat
ikisi de biliyor ki yanında yatan yaralı biraz
önce gırtlaklaştığı düşman ordusundan biri-
sidir... Ve artık harb meydanında hiç bir
ses yok... Yalnız arasıra uzaktan gelen bir
yaralı sesi...

Çukurdakiler yavaş yavaş kımıldanıyor.
Birisı güçlkle matarasını çıkarıyor. Kurumuş
dudaklarına götürecek iki yudum içiyor..
Sonra ötekine uzatıyor. O da içiyor.

İki yudum suyun hiç bir kıymeti yok-
tur. Fakat, eğer bu iki yudumu içen insan
bir çukura yuvarlanmış bir yaralıysa; ve ya-
nında karısı ve hiç kimsesi yoksa o zaman
o iki yudum su ona taze bir hayat verebilir.
Çünkü o bilmese bile sezer ki şu dakikada
yarasını onaracak şefkatli bir elin gelmesi
ihtimali yoktur. Ve... ikinci asker elleri titri-
yerek çantasından sargısını çıkarıyor... El-
leri titriyerek yarasını sarıyor ve sargının
kalanını ötekine uzatıyor...

Onlar demin yaşamak için boğuşuyor-
lardı. Şimdi yaşamak için birbirlerine yardım
ediyorlar. Onlar iki onbaşıdır. Birisı Ana-
dolu köylerinden gelmiş, şehitler neslinden
bir Türk onbaşı... Öteki Polonyanın yeşil
ovalarında büyümüş ve talihin sevkile Rus
ordusunda hizmete mecbur olmuş bir Lehli
onbaşı...

Onlar şimdi bu karanlık gecede, bu kim-
selerin görmediği çukurda inliyorlar. Yarala-
rından akan kan toprağın üstünden sızarak
çukurun en derin yerinde birbirine karışı-
yor... Ve onların gözlerinde bir hasret...

Birbirinin dilinden anlamadan konuşı-
yorlar... Türk: «Yaran çok ızlıyor mu?»
diye soruyor. Lehli inliyor ve metin olmağa
çalışarak: «Siz Türkler vaktile bizim için
harbettinizdi» diyor. Lehli onbaşı bunu bi-
liyor ve Türkler Lehistan ovalarında yine at

oylattıkları için Lehistan dirilecek diye se-
viniyor. Fakat Türk onbaşısının bundan hiç
haberi yok. O, kendi kahramanlığından ha-
bersiz olduğu gibi atalarının yaptığı büyük-
lüğü de bilmiyor... Yalnız, onun bol bol ak-
mağa alışmış olan temiz kanı, şimdi şurada
da, şu yabancı toprakta da bir yabancının
kanına karışarak bol bol akıyor...

Er meydanındaki çukurun içinde iki
dost onbaşı inliyor... Birinin gözlerinde sarı-
nin yüzünü görmeyen iki yaralının yattığı
çukurdan bir hasret seyyalesi uzanıyor. Bu
şın «Marya» nın aksı, birinin gözlerinde cey-
lan bakışı «Ayşe» nin hayali var... Birbiri-
seyyale Anadoludan Polonyaya kadar gidiyor.
Bu seyyalede parçalanmış bir ümidin kı-
rıntıları da var... Ümit ölmez... Ümit en
sonra bırakılan şeydir... Fakat iki asker de
pek iyi biliyorlar ki kendileri ve gözlerin-
deki akislerle beraber, en son ümitleri de
bu çukurda gömülü kalacak... Ve ihtimal
biraz sonra yanbaşılarında patlayacak olan
yeni bir gülle, toprakta açtığı yeni bir çu-
kura karşılık kendi üzerlerini örterek onla-
ra adsız sansız bir mezar yapacak...

Çukurun içinde iki dost onbaşı inliyor
ve onlar biraz sonra öleceklerini biliyorlar
Burada böylece ölecekleri için onlarda bir
pişmanlık var mı? Hayır!.. Onlar bir vazife
için, vazifeden daha yüksek bir fikir için
öleceklerini biliyorlar... Birbirlerine hiçbir
düşmanlıkları olmadığı halde böyle süngü-
leşmelerinde büyük bir sebep olduğunu an-
lıyorlar. Ve o fikri apaydın göremedikleri
için daha çok inanıyorlar. En büyük hakları
olan hayattan ayrılmak fedakârlığını da bu-
nun için yapıyorlar...

Ey savaş!.. Sen acı ve korkunç, kanlı
ve berbat, çirkin ve yıpratıcısın... Fakat sen
büyük ve azametlisin. Bunun içindir ki in-
sanlar sana ebediyen tapınacaklardır...

İki dost onbaşının nabızları yavaş ya-
vaş ağurlaşıyor... Ve onlar bu büyük dakika-
da birbirlerine cesaret vermek için, birbir-
lerine yakın olan kollarını uzatarak elele
tutuşuyorlar. Lehli onbaşı gözlerini açınca
göğün karanlık boşluğunda bir ışık görüyor.
Bu ışık bütün göğü kaphyor. Ortasında
«Marya», elinde billür bir bardakla su tu-
tuyor. Ve Türk onbaşı «Marya!..» diye bir
şeyler sayıklıyan arkadaşının öldüğünü sezi-

(Sonu 13 üncü sahifededir.)

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 17

Yazan : B A R K I N

Sarı, yeşil ve çığ mavi renkli papağanlar büyük gürültüler yaparak, bağırıp çağırarak daldan dala uçuşuyorlar. Hele o güzelim tavus kuşları! Bu kuşlar burada bizim güvercinler gibi Allahın ve tabiatın yabani kuşları! Kâh yolda salınarak gidiyorlar, kâh uçuyorlar. Bazıları duvarların üstüne çıkmış bu sakin ve onlara ait olan yolda yabancı ve saygısız otomobillerin çıkardığı gürültüden kızarak hiddetle kabarıp kuyruklarını açıyorlar. O zaman sabah güneşin temiz ve parlak ışığı altında insanın gözü önüne bir renk ve parlaklık âlemi açılıyor. Her şey yerinde gerek derler. Tavus kuşlarını da burada görmeli. Onların rengi, tüyleri, parıltısı bizim iklim-

dümdüz uçarak gitti. Şoför ellerini birleştirip semaya kaldırarak bir dua etti. Her halde hayvanın ölmediğinden dolayı Allahına şükrediyordu. Bu tesadüf şoförü mum gibi etti. Ondan sonra ne dedimse itirazsız yaptı ve hiç ses çıkarmadan beni Amberde saatlerce bekledi.

Yol Kala Mahadeo denilen ufak köyde artık dağlar arasına giriyor ve yükseliyor. Bir senelik eski ve metrük bir şehrin harabeleri içindeyiz. Böylece biraz daha gittik ve birden Amber şatosunun muhteşem manzarası ile karşılaştık.

Orta yükseklikte bir tepenin en müsait yerine yapılmış olan bu şatonun öyle kibar

nanın yapısında gösteriyor, öyle ki yapı bir islâm eseridir denilebilir. Delhi ve Agra'daki Türk saraylarında olduğu gibi bu da bir (Divanı Âm) 1, bir (divanı has) bir (Has mahali), harem dairesi ve harmları var. Mimarının ve işçilerinin Türk Müslüman olduklarını tahmin ediyorum. Çünkü üslup, şekiller, dekorlar tamamı Agra ve Delhideki gibi. İnşa malzemesi işçilik birinci sınıf ve heyetli umumiyesti bu bina denilebilir ki Agra ve Delhi saraylardan pek aşağı kalmaz.

Şato şimdi gayri meskûn. İçinde bek var. Her tarafta rutubetli bir küf kokusu insanı yüzyılların gerisine, tarihin içine turtuyor.

Şatonun önündeki terastan iki dağ arasındaki bin yıllık eski Amber şehrinin rabeleri görünüyor. Bir çok yarı yıkık binalar, camiler, Hindu mâbetleri, saray harabeleri sessiz, sadasız nisyanın tozları arasında mumyalanmış ölümler gibi cansız duruyor. Kenardaki burçlardan biri üstüne pembe tavus kuşu konmuş, düşünceli nazarla aşağıya bakıyor. Bu metrük şehirden yüzlerce hüzün havası onu bile müteessir etmiş sanılır. Bir resmini almak için yaklaşıp Rahatsız oldu ve güzel kanatlarını açarak yükselecekti. Fakat uçuruma keşme keşme büraktı ve süzülerek tâ ilerilerde, harabeler arasında kayboldu.

Benden evvel bir kaç ziyaretçi daha olmuş, kapının önünde beklemişler. Beş kişilik bir grup teşekkül etmeden bekçi şatoyu gezdirmiyor. Onlar şatonun şurasını gezip eğlenirken ben de teras Ambere bakıyordum. Ziyaretçiler işlerini tirmişler aşağıya iniyorlar. Bir bekçi gördü ve yanıma gelerek ziyaretin bitti ve gitmem lâzım geldiğini söyledi. İçim rada kalarak ayrıldım.

Şoför beni aynı yoldan Cayapura gelinde harita görülecek yerleri sıraya dümdüm ve ilk evvelâ Albert Hall denilen zeye gittim. Müze binası İngilizlerin senik dedikleri Türk üslûbunda ve 1887 ikmal edilmiş muhteşem bir binadır. İçerisi bilhassa tahta ve bakır oymacılığı, dokumacılık sirmakeşlik, tezhip ve saire, gibi sanatlarla ait kıymetli, nümunelerle kıymetli ve arkeoloji şubeleri var.

— Arkası var —

Şehrin her köşesinde yurdun cazib bir manzarası görülüyor.

imize zorla alıştırmış biçare tavuslardan isbütün başka.

Şoför hızlı sürüyor, söyledim yavaşlattı, biraz sonra yine hızlanmağa başlıyor. Sıradan yolun kenarından uçan bir tavus kuyruğunu toparlayamıyarak geldi hızından otomobilin camına çarptı ve kapı üstüne düştü. Hemen makineyi durdurdum.

Hindu şoför kederinden ölecekti. Hayaldik, kalbi helecanla çarpıyordu, bir kırılmamış, azıcık oksadık, biraz sonra geldi ve havaya attığımız zaman

ve vekarlı bir zarafeti var ki emsalini Hindistanın az yerlerinde gördüm. Belki Gvaliorun meşhur kalesi kendisine rekabet edebilir. Tepenin eteklerinde suni bir göl vücuda getirilmiş. Şatonun keskin ve asil hatlı hayall bu gölün temiz sathında yumuşuyor ve kıvrılıp dalgalanıyor.

Şatoyu Amber racalarından Man Sing 1600 yılında ikmal etmiş. Bu hesaba göre yapı Türklerle tesis edilen aile rabitalarından sonra inşa edilmiş. Bu hakikat kendini bi-

Üyük bir vatan evlâdı

Emin Bülende ait bir kaç duygu ve hâtıra

— Muhterem bay Hasan-Âli Yücele ithaf —

Yazan: Avukat Dr. Münib Hayri Ürgüblü

I

Ekser ölümler için «Hazin zıya» veya «Yük bir kayıp» tâbirlerini yersiz ve ız olarak kullanırız. Ölünün muvacehindeki mânevi susus mecburiyeti istisnâ edilerek yapılan bu hareketleri gördük-ölüne sadece ölümünden dolayı acırım, o zavallının cesedini bu suretle katere ise ta içinden kızarım. Bunlara öil, bazı ölümler karşısında da saygınız cimri, tazim duruşumuz ise içana aşağıdadır.

Gelelim şimdi Emin Bülende:

«n cebini zalimi, affetmedim seni kum ve düşmanım sana kalsam da bir kişi k hem milletimizi tarihi boyunca han-ten düşmanlarımızı oldukları gibi ve arı yerde mühliyan, hem de Türkü, başına dahi, bütün serhaddinin müda-e kılıcsız olarak bile teçhiz etmek kud-i tecelli ettiren bu vatan şairine karşı ket ne yaptı, fert olarak bizler teker ne yaptık?»

II

O, meşhur mısraındaki gibi hakikaten da ve şahsiyetinde de bir kişiydi. Fa-ışte yine o, hayatında ikinci derecede kâtiplikten üstün bulundurulmadı. Ve asıl iç üzen tarafı da bu kırat kâtipli-e bile meşut edilmedi. Hatta, yürekler r ki ona bu halinde can sıkıcı mua-ler dahi yapanlar oldu!..

III

Atatürk, Emin Bülendin Kin şiirini çok miş, onu sofrasına çağırmış, iltifat ş. Emin Bülendin bir tanıdığı kendisine k'le teması muhafaza etmesini tavsi-etmiş. Fakat onun, karşısındakini mah-edecek kadar derin tevazuu maalesef a mümkün kılmamıştır. Keşki mümkün !! O zaman Emin Bülent vatan ede-atımıza daha bir çok kıymetli satırlar edecek müsait bir vazifenin sahibi ola-rdı. Çünkü ona, velâdiyeti için «bir zemin, başka zaman lâzımdı».

IV

Kızının düğün gününü hatırlıyorum ve onu bugün görüyor gibiyim. Tokatliya-salonunda misafirlerini ağırlarken ne an bir halli vardı: Karşısında bir baba, kayınpeder değil ikinci Hamit devrinde, es arkasında nikâhı kıyılan 20 yaşında up bir delikanlı vardı.

V

Diğer bir söyleyişle, bu benzeri ender, yüzde yüz katıksız tıynet ne müthiş bir iç âleminin hükümdarıydı. Müthiş derken bu sıfatı, ona : Yanar sönerdi duvarlarda şanlı miğferler, Gezerdi kalede müthiş sarıklı askerler! mısraından alarak yaraştırıyorum. Emin Bülent hakikaten müthiş ve çok erkek bir şairdir.

VI

Çınaraltı mecmuasının yerinde değer oilirlik gösterilerek ona tahsis edilen 64 sayılı nüshasında Emin Bülendin son mıs-raları tesbit edilmiştir. Arkadaşım Elektrik Umum Müdürlüğü Hukuk Müşaviri Mehmet Osman Dostelle birlikte hem de merhumun ağzından «Arslanın ölümü» diye son bir şiirini dinlemiştik. O satırlar hakikaten Tür-kün arslan haykırışıydı ve o çok mahcup insan da onları okurken arslan kesiliyordu. Muhterem Orhan Şeyfi Orhon'la muhterem Yusuf Ziya Ortaçtan «Arslanın Ölümü» şi-i-rini her halde bulup Çınaraltında neşrede-rek Türk edebiyatına, Türk milliyetine yük-sek bir hizmet daha etmelerini bekliyorum.

VII

Emin Bülendin diğer mısralarından hay-di vazgeçelim; fakat Kin manzumesini öğ-renmiyen talebe, fikrimce orta mektep dip-lomasını bile alamamalıdır.

Ayrıca, Türkün milli günleri arasında Emin Bülende saatler tahsis edilmelidir. Ve bu suretle de hiç olmazsa : Kadrini senin musallada bilip ey baki Durup el bağıyalar karşına yâran saf saf! diyebilelim ve ona hayatında şerha şerha sunulan meraretlerin acısını mümkün olduğu kadar, hem de ıstırap ve azabını da duya-rak, eksiltmeyi özen özlüyelim.

VIII

Emin Bülendin, bu yüce vatan evlâdının engin varlığını anlamağa ve anlatmağa ça-bahıyacak satırlar ve onun ölümünden fıski-racak acıyı deşecek sözler için ne yazık ki kelmeler âciz bir vasıta, lisan zavallı bir ifadedir. Rahmet, Allahın ondan esirgiyece-ği bir şey olmayacaktır.

Dr. Münib Hayri Ürgüblü

Küçük Mehmede şitirler: 2

Şehit

I

Anadan doğduğu günden
Gazi yazılmış bahtına,
Oturmuş şehit tahtına,
Korkmadı bir gün ölümünden.

Elinde kanlı bir bayrak
Koştı tepeden tepeye
Yetişmek için cepheye
Vuruldu o haykırarak.

Dudağından çıkan son söz
Oldu «canım yurda feda»
Etti gençliğine vedâ.
Söylemedi başka bir söz

II

Yüzünde zafer gülüşü,
Göğsünde açıldı güller,
İniyor kabrine tüller,
Hürriyet tütüyor düşü.

Bayraklar altında ölmeli,
Bayraklar altında gülerек
Vatan... vatan kurtulsun tek
Gülerек kabre girmeli.

Anadan doğduğu günden,
Gazi yazılmış bahtına
Oturmuş şehit tahtına
Korkmadı bir gün ölümünden.
Halim YAĞCIOĞLU

İki onbaşı

(Baş tarafı 11 inci sahifededir.)

yor... Türk onbaşısının anıyamadığı bu sa-yıklamalar Lehlî onbaşının vasiyetidir...

Öteki, arkadaşının öldüğünü, kendi kor-kunç yalnızlığını anlayınca hıçkırıyor... Ken-di diliyle, kendi lehçe ve kendi şivesile «hayat, sen insanları bu kadar güç mü bıra-kırsın» diye düşünüyor. Ve biraz önce bo-ğuştuıkları çukurun tepesinden kendisine kol-larını açan gürbüz çocuğa sevgiyle bakıyor. Kalkmak, onun yanına gitmek, onu kuca-ğına almak istiyor... Fakat ahl!.. Bir ma-fevkin kumandası olsa!.. Lâkin dünya kara-riyor... Onbaşının gözlerinde köye ait son bir hayal parlayıp sönüyor... Ve sonra: Son-suz uyku...

Dakikalar geçiyor... İki beklenen artık dönmeyecek. Fakat dünyada değişen bir şey yok...

Birdenbire büyük çukurun ta tepesinde bir aydınlatma fişegi patlıyor ve ışığını iki dost onbaşının üzerine seriyor... Onlar hâlâ elele tutuşuyorlar... Hâlâ Lehlî onbaşının gözlerinde iki damla yaş duruyor... Ve hâlâ Türk onbaşısının dudaklarında bir ümit gül-lümseyişi var...

ATSIZ

Tefrika No. 35

Yazan : Yusuf Ziya ORTAÇ

Bir adım içeri attım:

— Hesabıma bakınız...

Kalın, kirli bir defterin yapraklarını çevirdi:

— Otuz dokuz kuruş...

Çantamdaki son yarım lira, mermerin üstünde çınladı:

— Alınız!

İbrahim efendinin yüzü, bu toy müşteriye karşı, gülmekle acımak arasında, şaşkın bir gülümsemeyle buruştu.

Siyah çentikli küt parmaklarla uzattığı iki çeyreği, elini elime değirmemeğe çalışarak aldım.

Şimdi, yelek cebimde on bir kuruşla, büyük bir denizin uğultuları içinde yüzerek eve doğru koşuyorum.

Şehnaz, her zamanki pırıl pırıl sevinciyle yine pencerede.. Merdiveni kolkola çıktık.. Beyaz örtülü, kır çiçeklerle süslenmiş bir sofra bizi bekliyordu.. Fesimi çıkardım, ellerimi, yüzümü yıkadım.. Karşı karşıya oturduk..

Dudaklarımda, her zamanki geveze neşeyi arıyan gözlerle yüzüme bakıyor:

— Kulakların ne kadar kızarmış Nihat...

Ona, başımdan geçenleri anlatıyorum: Maaşın hâlâ çıkmadığını, bakkalın veresiyeyi kestiğini, cebimdeki son yarım lirayı suratına attığımı..

Yüzünde, ışığı bir damla sönme-tatlı, gamsız çocuk gülüşü bana akıyor.. Yavaş yavaş kulaklarımdaki teşin söndüğünü, beynimdeki uğultunun dindiğini, sesimdeki hicrîğin duyulduğunu hissediyorum..

Lokmalarımız çatala takılı, büzüntülerden uzak, öpüşüyoruz..

Duvarda asılı aynanın önünde larımı tararken, Şehnaz bana iki al getiriyor!

— Bu ne?..

Başını, bir kedi yavrusu gibi boyun altına sokuyor, genç ve sıcak inü göğsümde ezerek:

— Gelirken yol paramdan artmıştı.. Al, idare et.. Bu bitinceye kadar aylık da çıkar elbet..

Annemden, uzun, acı bir mektup aldım: Hepsini duymuş!

Ona, bu büyük suçumu nasıl affettireyim?.. Doğurduğu, büyüttüğü tek evlât, işte, onu erkeksiz bir evin dul havası içinde yalnız bırakmış, sevdiği genç kadınla, başbaşa mes'ut oluyordu.

ÇINAR YAYINININ İLK KİTABI:

BEŞİK

Yazan: Yusuf Ziya ORTAÇ

Yusuf Ziya Ortaç'ın millî duyguları sanatkar bir üslup ile canlandıran en güzel yazılarından.

BASILMASI TAMAMLANDI

Bu hafta satışa çıkıyor.

Tanesi 50 kuruş

Dün, Bugün, Yarın

Yazan: Orhan Seyfi ORHON

Orhan Seyfi Orhon'un, fikri sanatla yağurmuş en güzel yazılarından.

BASILMAĞA BAŞLANMIŞTIR

Tanesi 50 kuruş

ÇINAR YAYINININ

ikinci kitabı!

Siparişlerinizi şimdiden yapınız.

Taşıraya: On kuruş posta ücreti ilâve edilmelidir.

Hayır.. Bu saadet affedilemez! Annem, benimle Şehnaz arı giren gurbet yoluyla bahtiyardı. derdi ki, bu aylık yolunun ucunda miz birleşeceğiz ve öbür ucunda seccade üstünde diz çökmüş, dudaklarında beddua benziyen bir dua tek başına kalacak!

Derste, sokakta, muallim odasında, hep bunu düşündüm: Annem sıl bir cevap vermeliydim ki bedlîliği azalsın?

Zihnim bu düşünceyle k akşam oldu. Arnavut kaldırımın bitip kır yolunun başla yerde, cebimden mektubu daha çıkardım: Bu ne şefkatli, tatlı bir zehirdi! Ana kalbi kadar cak bir zehir! Her kelime bana acı bir hançer, her cümle bana merh eden bir yıldı! Beni, Kanlıcadaki lıdan koğulmuş bu fakir damadı t li ediyor, hamal, sırtında sandığ mukavva kutuda fesi sallana sa geri gönderilen bu hakarete uğra çocuğu okşuyordu!

Hâfizamdan kazımak istedi bütün o acı hâtıralar, bu mektup zaman zaman sızlayan eski bir y gibi tekrar zonklamağa başlamıştı.

Ansızın, bizim eve çıkan yar ortasında, sert bir elin fırlattığı k bir taş, ayağımın ucundan sekip Etrafıma bakındım, kimseler y Yalnız, ağzındaki bir tutam otu ter tenbel çiğniyen sarı inek, gözle sonsuz bir hüznle bana bakıyo Tekrar içimdeki mahşere gömü birkaç adım attım. Bu sefer, küçük taşın ışıltı sağ kulağımdan geçti. geri döndüm: Dağın eteği, yun bir yeşillikle, bataklığa doğru, uzanıyor....

Kulaklarımda, ellerini Allaha mış annemin dargın sesi; yüreğ başına taşlar yağın bir lânetlinin kusu; titreye titreye kapıdan içeri dim.

— Arkası var —

Seçme, Güzel Şiirler

Dalgakıran

Osman BAYKAL'a

Kuduran dalgalar ak alına vurdukları an,
Kaderin zulmüne lânet diyecek Dalgakıran.

Canavarıaştı deniz... hırsına kim gem vuracak?
Yine aşkım gibi öksüz kayalar durduracak.

Nice yıl böylece beklerken ufuktan birini
Bu asırlık delinin bağliyak zincirini...

Göge varmak, güne ermek emeliyken suların,
Köpüren hislerinin, şahlanan arzularının;

Esiriyken o bir engel tanımaz, anlıyamaz
Ki bu metruk yaşayan Dalgakıran etse nza

Seneler geçti asıl derdini kim etti kıyas?
Bütün ömrünce hayatında bu taş bağına bas;

Bilemez kimse, düşünmez seni bir lâhza bile
Çekilen derde tahammül kolay ancak şu dile..

Unutursun bunu elbet denizin hışmı geçer,
Ne olur sen şu unutkanca huyundan bana ver...

Ercümen ALACAĞAPTAN

Yardan haber beklerim

Kalbim bugün bilmem neden sızıyor?
Bir derdi var, onu benden gizliyor.
Bu derdi beni hançer gibi bizliyor.
Gece gündüz yardan haber beklerim.

Yeter artık biraz gülmek gerektir,
Eller gibi mesut olmak gerektir,
Felekten bize kâm almak gerektir,
O günleri sabırsızca beklerim.

Bunu hakikatta böyle söylerim,
Ölsem gene dönmem doğru söylerim,
Bir dakika göremezsem özlerim,
Gece gündüz yardan mektup beklerim.

Kuzdere bak gene neler söylüyor,
Uzaktaki nazlı yarı özlüyor,
Doğruluğu yazı ile söylüyor,
Ben de senden doğru haber beklerim.

Mustafa KUZDERE

Yollar

Yollarda avunacak bir emel şarkısı var.
Hicranla dinliyorum geçiyor yorgun yıllar!
Gönlümde saçaklanan hislerin gölgesinde
Yürüyorum habersiz, bitmiyecek mi yollar?

Yollarda küme küme erimez geceler var;
Paslanmayan arzular, tatlı işkenceler var;
Şabâhı bulamayan ben gibi niceler var!
Özlediğim diyara gitmiyecek mi yollar?

Vlittin KABADAYI

Sonbahar

Düşer bir bir titreşip ölgün sarı yapraklar
Son ve solgun baharın o hasta sinesine;
Durgun ağır bulutlar gizli bir derdi saklar;
Kaçar gelir naz yapar cılız güneş nesine?!

Sessiz sakin havuzun bile rengi paslanır
Dolaştıkça bahçede bu hüznü sonbahar;
Gece halsiz donuk ay bir buluta yasanır,
Artık belli onda da bu mevsimin gamı var.

Faruk ORAY

Kalemim

Benim güzel kalemim,
Ne söylesem yazarsın.
İçimdeki kırığı,
Satır satır basarsın.

Senin güzel yazınla,
Kâğıtları süsleyen.
Türlü türlü renginle,
Bazan acı yazarsın.

Bütün dünya seninle,
Maksadını anlatır,
İnce sivri ucunla,
Güzel güzel yazarsın.

İnce kalın parmaklar,
Arasına girersin.
Bazı kere duraklar,
Dimağları üzersin.

Nere koysam ucunu,
Hemen onu çizersin.
Kâğıtlara resmini,
Ne de güzel basarsın.

Mustafa KUZDERE